

Публічна дискусія

Інструменти е-демократії, як спосіб залучення молоді до взаємодії з владою

Велебник Маргарита, Дзядик Наталія, Сакалош Софія

7 червня 2016 року
Львів

Вступ

Сучасна політика України в сфері електронної демократії не створює умов для активного залучення молоді до політичного і громадського життя держави. Відповідно, молодь в Україні не має змоги використовувати інструменти електронної демократії, в тому числі орієнтовані на молодіжне середовище, як це є за кордоном. А саме активна позиція молоді в будь-яких процесах розвитку країни є необхідною умовою швидшого сприйняття тих чи інших змін. В рамках дослідження, проведеного стажерами ГО «Європейський діалог» були напрацьовані матеріали, які пропонується обговорити в молодіжному середовищі – як одному із ключових гравців.

Мета заходу

Метою цього заходу є залучення молоді до обговорення проблеми електронної демократії в Україні.

Методологія дослідження

У ході проведеного дослідження в основному були використані матеріали таких аналітичних звітів: Аналітичний звіт «Молодь України 2015»¹, Звіт ЄС з молодіжної політики², Біла книга державної політики з електронної демократії³, Дослідження ООН з електронної демократії⁴ та матеріали Transparency International⁵.

Ознаки, які свідчать про проблему залучення молоді до електронної демократії:

- **Низький інтерес молоді до політичного життя країни.**

Українська молодь недостатньо зацікавлена в політичному житті держави. Її інтерес є спорадичним та проявляється лише в ключових подіях (революціях) життя країни.

Згідно з Аналітичним звітом «Молодь України 2015», в середньому 23% серед представників української молоді є зацікавленими в політичному житті держави. Наприклад, в Європейському Союзі, відповідно до Звіту ЄС з молодіжної політики, в середньому 33% молоді зацікавлені в політиці європейських країн.

- **Низька поінформованість суспільства у сфері е-демократії та е-урядування:**

Згідно з дослідженням, викладеним у Білій книзі, 67% молоді та 61% користувачів із вищою освітою ніколи не чули про поняття «е-урядування». 79% респондентів ніколи не чули терміну «е-демократія».

- **Низький інтерес громадян до е-взаємодії як такої.**

Відповідно до Білої книги, лише 9% опитаних беруть участь в е-опитуваннях, 6% – взаємодіють із громадськими об'єднаннями та ініціативними групами, 5% – вступають у комунікацію із представниками органів місцевого самоврядування, 4% – користуються е-послугами.

¹ Дослідження «Молодь України 2015» [Електронний ресурс] // GfK Ukraine, Міністерство молоді та спорту України, система ООН в Україні. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.gfk.com/uk-ua/insights/news/doslidzhennja-molod-ukrajini-2015/>

² Situation of young people in the EU. 7. PARTICIPATION IN DEMOCRATIC LIFE [Електронний ресурс] // EUROPEAN COMMISSION. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:d4b27e70-5b8a-11e5-afb-01aa75ed71a1.0001.05/DOC_5&format=PDF

³ «Біла книга» – документ, який використовується урядами для проведення публічних консультацій щодо пропонованого змісту політики на останньому етапі її розробки.

⁴ E-Government Survey 2012. E-Government for the People [Електронний ресурс] // United Nations. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2012-Survey/Complete-Survey.pdf>

⁵ Електронна демократія в Україні. Що це? [Електронний ресурс] // Transparency International. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://ti-ukraine.org/news/4661.html>

Проблема:

Сучасна політика в сфері електронної демократії не створює умов для активного залучення молоді до політичного і громадського життя держави.

Причини, які характеризують проблему неефективності політики держави щодо залучення молоді до е-демократії:

1. **Держава не виокремлює цільові аудиторії для взаємодії, а пропонує набір інструментів для населення загалом**, хоча у Білій книзі зазначено, що типовим користувачем Інтернету є молода особа віком від 18 до 35 років. Крім того, в Рекомендаціях Ради Європи щодо електронної демократії серед визначених принципів є залучення молоді. Зокрема, зазначено, що «е-демократія через сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) приваблює молодь до демократичних інститутів та процесів. Але в жодному з стратегічних документів України у сфері електронної демократії молодь не визначена як цільова аудиторія.

У консультативному документі Уряду Великої Британії з політики електронної демократії, який був виданий ще у 2002 році наголошується на необхідності ширше залучати молодь: «Однією з важливих цільових груп цієї політики є молодь. Усі демократичні інституції несуть відповідальність за те, щоб забезпечити молодь можливістю відігравати свою роль в політичному житті. Факти свідчать про те, що молоді люди, імовірно, належать до групи громадян, які найменше схильні розглядати демократичний процес як такий, що їх безпосередньо стосується. З іншого боку, молодь – це група, яка є чи не найбільш компетентною в ІКТ».

2. **Невикористання потенціалу соціальних мереж для підвищення взаємодії органів влади з молоддю аудиторією.** Відповідно до Білої книги, 76% користувачів мережі Інтернет використовують його для участі у соціальних мережах і кількість користувачів соцмереж невинно зростає. Зокрема, за даними порталу Watcher кількість українських користувачів Facebook з лютого по квітень 2016 року зросла на 400 тисяч. Це свідчить про пришвидшення темпів росту в Україні, які в річному вираженні складають тепер 35-40%, в порівнянні з 30% в 2015 році. Станом на 25 квітня 2016 року кількість користувачів Facebook склала 5,4 млн. українців⁶.

Але органи влади не беруть цю тенденцію до уваги і використовують соцмережі лише для інформування аудиторії. Підтвердженням цього є міні-дослідження активності структурних підрозділів Львівської ОДА у Facebook, результати якого свідчать, що серед 21 структурного підрозділу ЛОДА, 17 присутні в соціальній мережі Facebook та регулярно оновлюють свої сторінки, що є досить гарним показником участі органів місцевої влади в соціальних мережах. Але все ж, окрім основної мети присутності в соцмережах – інформування населення про діяльність, департаменти та управління не використовують додаткових механізмів залучення молоді, таких, як наприклад, опитування, голосування, онлайн-обговорення тощо.

3. **Відсутність інструментів, орієнтованих на залучення молоді до е-демократії.**

У зв'язку з тим, що органи державної влади не виділяють молодь, як окрему аудиторію для взаємодії з нею на рівні е-демократії, відповідно, не створюється жодних додаткових інструментів її залучення.

⁶ 5,4 млн українців у Facebook: кількість користувачів в Україні почала рости швидше, ніж в 2015 році [Електронний ресурс] // Watcher. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://watcher.com.ua/2016/04/25/5-4-mln-ukrayintsiv-u-facebook-kilkist-korystuvachiv-v-ukrayini-pochala-rosty-shvydshe-nizh-v-2015-rotsi/>

Як приклад, такі інструменти існують у країнах, які не входять до лідерів впровадження технологій електронної демократії (за даними UnitedNations E-GovernmentSurvey 2012)⁷:

- у Фінляндії (веб-сайт Valtikka, який був не просто інформативною платформою, а й мав на меті спростити залучення молоді до суспільних процесів, а самі процеси зробити зрозумілими і цікавими для молодих людей);
- в Італії (проект DIRE, метою якого є сприяння новому поколінню громадян у підготовці до нових способів взаємодії та комунікації з центральною владою та створення механізму для ширшого он-лайнного залучення громадян до суспільного життя і вироблення політики);
- у Шотландії (HighlandYouthvoice – проект, створений з метою залучення молоді до участі в демократичному процесі вироблення і ухвалення рішень, що стосуються їхнього життя на регіональному рівні).

Міжнародний досвід залучення молоді до е-демократії

Досвід Великобританії

Проект залучення молоді до політичних процесів за допомогою інструментів е-демократії у м. Мілтон-Кінз. Його етапи:

1. Поширення інформації політичного характеру, як і інформації про е-демократію, через соціальні мережі, що дозволило залучити такі соціальні групи молоді, як: з обмеженими можливостями, сексменшини. На сайтах соціальних мереж поширювалась не тільки інформація, але і відкриті опитувальники, для зворотного зв'язку з молоддю. Це був перший крок участі молоді у прийнятті політичних рішень.
2. Створення онлайн-платформи MySayMK⁸, яку координує молодь на волонтерських засадах. Платформа надає можливості для діалогів та дискусій на політичну тематику, пропонує новини та корисні поради для молоді.
3. Створення кабінету користувача на основі платформи MKYouthCabinet⁹, де, окрім вже існуючих можливостей, можна реєструватись як кандидат до молодіжного парламенту і водночас голосувати за кандидатів.

Досвід Шотландії

Ініціатива Ради Хайленду із створення веб-порталу HighlandYouthVoice для заохочення молодих людей Хайлендського регіону Шотландії брати участь у процесі прийняття політичних рішень.

Веб-сайт¹⁰, створений ще у 2000 році (сама молодь була залучена до формування дизайну сайту на усіх етапах його розробки), зараз пропонує 4 основних секції:

1. Discover – тут можна ознайомитися з інформацією, що стосується діяльності молодіжного парламенту (структура, члени, контакти), а також інформацію про шотландський молодіжний парламент та політику у тих сферах суспільного життя, що стосуються молоді.
2. Participate – можливості участі: конкурси та нагороди; можливості членства або залучення до діяльності молодіжного парламенту (у тому числі, електронне голосування за членів парламенту); а також події, в яких можна взяти участь. Раніше для голосування потрібно було лише ввести 5-значне число (персональний ідентифікатор, який видають у вищих школах) та персональний ID на сайті. Після завершення голосування результати оприлюднювалися на

⁷ UnitedNations E-GovernmentSurvey 2012 E-GovernmentforthePeople [Електронний ресурс] // DepartmentofEconomicandSocialAffairs. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2012-Survey/Complete-Survey.pdf>

⁸ <https://mysaymk.wordpress.com/>

⁹ <https://mysaymk.wordpress.com/2015/04/24/mk-youth-cabinet/>

¹⁰ <http://www.hyv.org.uk/>

веб-сайті. Вже з 2015 року ці можливості більшою мірою реалізуються через офіційну сторінку молодіжного парламенту на Facebook.

3. Socialise – можливості комунікації через офіційні сторінки молодіжного парламенту у соціальних мережах¹¹.

4. Latestnews – останні новини у молодіжній політиці, оголошення про конкурси та події. Проте значно частіше новини з'являються на офіційній сторінці молодіжного парламенту на Facebook.

Таким чином, ця веб-платформа у Хайленді стала основним засобом комунікації не лише між членами парламенту, а й у молодіжному середовищі загалом: вона полегшує їх участь у процесах прийняття рішень та розширює можливості впливати на молодіжну політику за допомогою інструментів е-демократії. Проте, навіть не зважаючи на зручність сайту, основна активність все частіше починає переміщуватися у соціальні мережі.

Досвід Фінляндії¹²

1. Інтернет-портал для публічних дискусій щодо найважливіших проблем органів місцевого самоврядування. Портал створений і підтримується Національним центром з координації та розвитку щодо питань молоді в інформаційних та консультативних службах.

2. На порталі молодь може подавати ініціативи, просити про їх підтримку, підтримувати та долучатись до ініціатив, брати участь в їх обговоренні; голосувати за петиції, прослідкувати їх стан.

3. Ініціативи отримують органи місцевого самоврядування та їх розглядають.

4. Молодь також може безпосередньо надіслати запит/питання до адміністрації.

На даний момент веб-сайт припинив своє функціонування. Елементи та структура веб-сайту, взяті з презентації сайту на офіційній сторінці Національного центру з координації та розвитку щодо питань молоді в інформаційних та консультативних службах.

Досвід Європейського Союзу

Проект EUth – засоби і поради для підвищення цифрової участі молоді в Європі (ToolsandTipsforMobileandDigitalYouthParticipationinandacrossEurope)¹³.

Метою проекту є залучення більшої кількості молодих людей до процесу прийняття політичних рішень та підвищення рівня їх довіри до політичних інституцій ЄС через інструмент OPIN.

OPIN – це інструмент цифрової участі молоді, що діє за принципом «все в одному» та базується на двох програмних інструментах:

1. Програмне забезпечення Adhocrasy – для повноцінних відкритих демократичних дискусій, редагування тексту та прийняття рішень. В основу закладено два основних принципи: збір ідей та колективна робота над текстом. Під час збору ідей можна отримати або консультацію на конкретну тему, або посилання на дослідження. Існує можливість надавати пропозиції та коментарі щодо наявних ідей, а також голосувати за них. Колективна робота над текстом особливо важлива для консультантів з питань молоді, молодіжних громадських організацій, які часто розробляють документи-пропозиції або звернення. Так, користувачі отримують запрошення прокоментувати кожен параграф тексту та голосувати за найкращі коментарі. І все це в режимі реального часу.

2. Мобільний додаток FlashPoll – надає можливості для швидкого контекстного мобільного опитування. Завдяки цьому, велика кількість людей може миттєво висловлювати свої думки та

¹¹ <https://www.facebook.com/highlandyouthparliament/>
<https://twitter.com/search?q=HYouthVoice>

¹² www.aloitekanava.fi

¹³ <http://www.euthproject.eu/>

одразу ж отримувати візуалізований фідбек. Також у додатку можна створювати професійні анкети з відкритими запитаннями. Цей додаток є особливо зручним ще й через можливості ідентифікації місцезнаходження та запуску опитування у визначені моменти та у визначених місцях. Він забезпечує інтерактивну, двосторонню систему комунікацій між молоддю та владою, що приймає рішення, дотримуючись високих стандартів якості громадської участі. Крім цього, FlashPoll захищає приватність: відповіді не можуть бути прочитані іншими користувачами після їх відправки.

Обидва інструменти будуть доступними і для державних адміністрацій, молодіжних громадських організацій різного рівня, аби забезпечити їх якнайшвидше поширення.

Пілотна версія OPIN вже запущена, після тестування наявні характеристики будуть удосконалені та нові можливості додані. Завершення тестування та друга фаза проекту розпочнеться на початку 2017 року. Додатково надаватимуться гайди та рекомендації для адміністрацій та організацій у впровадженні результатів проекту.

Інструменти е-демократії в Україні

Згідно із висновками Transparency International, в Україні реалізовані такі елементи електронної демократії:

- електронне законодавство у частині публікування на офіційному сайті Верховної Ради нормативно-правових актів після їх реєстрації та прийняття;
- електронний суд як Єдиний державний реєстр судових рішень та оперативний обмін інформацією в електронному вигляді між судовими установами (запроваджено пілотний проект у 15 судах загальної юрисдикції);
- електронні звернення, консультації та анкетування (працює частково, найкраще в частині електронних консультацій органів публічної влади з громадськістю – за рік проводиться понад 1000 консультацій);
- електронні портали, такі як «Електронна митниця» та «Веб-портал державних закупівель»;
- веб-сайти органів влади (сьогодні всі органи центральної влади мають власні сайти, проте лише низка міністерств підтримує дискусійні тематичні е-форуми);
- локальні портали адміністративних послуг;
- різноманітні он-лайн ініціативи неурядових організацій¹⁴.

Успішні приклади існуючих інструментів е-демократії в Україні:

На національному рівні:

- портал «Відкрите місто», створений для взаємодії громадян, місцевих органів влади, комунальних підприємств, громадських об'єднань, благодійних фондів та бізнесу в процесі вирішення актуальних проблем суспільства та отримання необхідної інформації¹⁵ (інструмент – е-управління стосунками з громадянами);
- Єдиний державний веб-портал відкритих даних, який призначений для забезпечення надання доступу до публічної інформації у формі відкритих даних та передбачає доступ до інформації органів влади з можливістю її наступного використання¹⁶ (інструмент – е-ініціатива);

¹⁴ <http://ti-ukraine.org/news/4661.html>

¹⁵ <http://opencity.in.ua/>

¹⁶ <http://data.gov.ua/>

- е-петиції – інструмент е-демократії, який дає можливість донести свої ініціативи до суспільства та влади, звернувши увагу на існуючу проблему у будь-якій сфері політики, економіки, громадського життя (інструмент – е-петиція):
 - до Президента України¹⁷
 - до Верховної Ради¹⁸;
- конкурс IT-проектів з е-демократії EGAP CHALLENGE, метою якого є запровадження нових інструментів електронної демократії, що допоможуть громадянам отримувати нові якісні сервіси, ефективно взаємодіяти та безпосередньо впливати на владу, а владі – досягти нового рівня прозорості та ефективності (інструмент – е-ініціатива);
- Бібліоміст – метою ініціативи є підтримка вільного громадського доступу до комп'ютерів та Інтернету у всьому світі і подолання цифрової нерівності. У рамках проекту в Україні уже близько 1600 публічних бібліотек отримали потрібну комп'ютерну техніку та кваліфікованих бібліотекарів, які можуть підвищити рівень комп'ютерної грамотності користувачів бібліотек¹⁹ (інструмент – е-ініціатива).

На локальному рівні:

- система місцевих петицій²⁰, до якої лише за перші півроку функціонування приєдналося більше 50 українських громад²¹ (інструмент – е-петиція);
- соціальний інспектор – ресурс, на якому громадяни можуть дізнатися звідки беруться і на що витрачаються кошти місцевих бюджетів, але не загальною, а детально, по кожній школі, садочку або дорозі чи комунальній установі²² (інструмент – е-участь у бюджетному процесі);
- єдина електронна база з питань освіти (м. Дніпропетровськ)²³ (інструмент – е-ініціатива);
- КО «Київзеленбуд» запустило онлайн-ресурс «Паркоідея», на якому, заповнивши анкету, можна висловити свої побажання з приводу розроблення, покращення та впливу на паркові зони Києва²⁴ (інструмент – е-ініціатива);
- особистий кабінет львів'янина, метою якого є налагодження співпраці мешканців міста та органів місцевої влади, а також спрощення доступу львів'ян до адміністративних послуг²⁵ (інструмент – взаємодія з громадянами на локальному рівні (G2C/C2G));
- карти львів'янина/киянина – це персоналізована електронна картка, яка дозволяє швидше і зручніше користуватися сервісами міста. Картка надає можливість здійснити замовлення адміністративних послуг та отримати доступ до електронних сервісів на інтернет-порталі в особистому кабінеті²⁶ (е-послуга, яка спрощує використання інструментів е-демократії);
- молодіжні хакатони – це конкурси, метою яких є допомога у перетворенні відкритих державних даних на реальні стартапи, що надаватимуть сервіси громадянам, підприємствам та державі. Одним із завдань таких хакатонів є впровадження пілотних ініціатив у сфері е-демократії для підвищення рівня залучення громадян на місцевому та регіональному рівнях. За підтримки програми EGAP та 1991 OpenDataIncubator в Одесі молодь вже взяла участь в першому із 64 запланованих хакатонів²⁷ (інструмент – е-ініціатива).

¹⁷ <https://petition.president.gov.ua/>

¹⁸ <https://itd.rada.gov.ua/services/Petitions/>

¹⁹ <http://www.bibliomist.org/ua/>

²⁰ www.e-dem.in.ua

²¹ www.e-dem.in.ua

²² <http://civilinspect.com.ua/>

²³ inforesurs.gov.ua

²⁴ <http://hmarochos.kiev.ua/2016/03/30/formuvannya-parkovoho-ustroyu-kyieva/>

²⁵ <https://egov.city-adm.lviv.ua/SitePages/Home.aspx>

²⁶ http://www.slideshare.net/JaanikaMerilo/ss-55030908?next_slideshow=2

²⁷ <http://egap.in.ua/v-odesi-projshov-pershij-hakaton-v-ramkah-programy-egap/>

Висновки

На прикладі існуючих інструментів е-демократії можна простежити, що в Україні на даний момент майже немає специфічних засобів для залучення молоді до формування та реалізації державної політики, як це є за кордоном.

З усіх перелічених вище проектів, саме конкурс ІТ-проектів для впровадження інструментів е-демократії та низка хакатонів, які відбуваються по Україні, дають можливість молоді залучитись до е-демократії, та державотворення загалом і можуть стати передумовами для творення специфічних інструментів е-демократії.

Проте, зважаючи, на змішану стратегію, прийняту у Білій книзі, не потрібно чекати конкретних кроків лише від влади. Демократія – це влада народу, тому усім нам як представникам молоді варто активно використовувати уже впроваджені проекти, щоб таким чином проявити свою зацікавленість в процесі прийняття рішень.

Кожен з нас має змогу в повсякденному житті використовувати е-звернення та е-петиції до влади, знаходити необхідну інформацію на веб-порталах чи використовувати особистий кабінет львів'янина, щоб впливати на процес прийняття рішень на державному, регіональному чи локальному рівнях.

Рекомендації

Україна може перейняти такі елементи зазначених закордонних практик:

1. Використання соціальних мереж для інформування про важливі політичні події, обговорень та дискусій, а також для поширення інформації про е-демократію, її інструменти та принципи використання. Передумовою є те, що велика частка української молоді зареєстрована у соціальних мережах та часто їх використовує для комунікації.
2. Впровадження е-демократії (зокрема таких її інструментів, як: е-голосування, е-консультації, е-опитування) спочатку у виборних молодіжних органах, наприклад молодіжних радах чи парламентах.
3. Використання засобів ІКТ для заохочення молоді брати участь в е-демократії: наприклад, мобільних додатків із зручним інтерфейсом, де б розміщувалися новини, опитувальники.
4. Комунікація з владою: звернення до органів влади із проханням поширювати законопроекти та опитувальники у молодіжному середовищі через соціальні мережі та найбільш відвідувані молодіжні веб-ресурси; звернення за підтримкою влади у впровадженні інноваційних інструментів е-демократії, як-от OPIN.
5. Створення веб-платформи для молодіжних громадських організацій з метою обміну ідеями в молодіжній політиці та е-демократії; формування спільних зауваження та пропозицій для влади.